

בבא קמא כ"ו

שן ורגל פטורים ברה"ר "ובער בשדה אחר" הגמרא הביאה את מחלוקת חכמים ורבי ויחצו את כספו של קרן ולא של אחר
טרפון האם קרן חייבת ברשות הניזק נזק שלם מתחילתה. ורבי טרפון אמר שלומדים משן ורגל שברשות הרבים פטורים וברשות היחיד חייבים נזק שלם, קרן שחייבת ברשות הרבים חצי נזק ודאי שברשות היחיד תתחייב נזק שלם. כעת שואלת הגמרא, ולכאורה ניתן ללמוד בדרך זו שעל שן ורגל יהיה חייב ברשות הרבים. מה קרן שמשלם חצי נזק ברשות הניזק חייב ברשות הרבים, שן ורגל שברשות הניזק משלמים נזק שלם קל וחומר חייבים ברשות הרבים. ואומרת הגמרא שהכתוב: "וְבֵעַר בְּשָׂדֵה אַחֵר" ולא ברשות הרבים אומר ששן ורגל ברשות הרבים פטור. שואלת הגמרא, האם רצינו ללמוד ששן ברשות הרבים ישלם נזק שלם⁴¹⁰, נלמד מקל וחומר שישלם חצי נזק? אומרת הגמרא, שלומדים מהכתוב: "וְיָחֲצוּ אֶת כֶּסֶפוֹ" כספו של זה ולא של אחר, קרן משלם חצי נזק ולא שן ורגל.

שואלת הגמרא, ולכאורה ששן ורגל לא יהיו חייבים ברשות הניזק אלא חצי נזק, מקל וחומר מקרן. ומה קרן שחייב עליה ברשות הרבים, משלם ברשות הניזק רק חצי נזק. שן ורגל שפטורים ברשות הרבים קל וחומר שלא ישלמו ברשות הניזק אלא חצי נזק⁴¹¹? עונה הגמרא, שהכתוב: "מֵיִטֵּב שָׂדֵהוּ וּמֵיִטֵּב כְּרָמוֹ יִשְׁלֵם" מלמד ששן ורגל ברשות הניזק משלם תשלומים מעולים, נזק שלם.

שואלת הגמרא, ונלמד שקרן ברשות הרבים לא יהיה חייב לשלם, מקל וחומר מה שן ורגל שמשלם ברשות הניזק נזק שלם פטורים ברשות הרבים, קרן שמשלם ברשות הניזק חצי נזק קל וחומר שיהיה פטור ברשות הרבים. אמר רבי יוחנן, לומדים מהכתוב "יִחְצִיזוּ" שאין חצי נזק חלוק לא ברה"ר ולא ברה"י.

שואלת הגמרא, שאדם יהיה חייב לשלם כופר מקל וחומר משור⁴¹². מה שור שאינו חייב ארבעה דברים, צער, ריפוי, שבת, ובושת, אלא רק נזק חייב לשלם כופר, אדם שחייב ארבעה דברים כל שכן שמשלם כופר? עונה הגמרא, הכתוב "אִם כֶּפֶר יוֹשֵׁת עָלָיו" עליו ולא על האדם, ממעט את האדם מכופר⁴¹³.

410 ואין להקשות הרי "ובער" בא לפטור לגמרי מפני שמנין נלמד נזק שלם. מפני שאם לא היה כתוב "בשדה אחר" היינו מחייבים נזק שלם ברה"ר ללא ק"ו. תוס'.

411 ומ"כספו" אין למעט אלא חצי נזק שמשלם מגופו וכאן היה משלם בחצר הניזק חצי נזק מן העליה. ולא קשה איך נלמד מקרן, מה לקרן שאפ' בחצר הניזק היה משלם חצי נזק!. מפני שצדירות שמשלם ח"נ מן העליה יוכיחו. תוס'.

412 רש"י מפרש במזיד ולא התרו בו שאינו חייב מיתה וגלות. התוס' אומרים שמהכתוב "ולא תקחו כופר לנפש רוצח לומדים רק שלא יקחו ממון ויפטרו אותו ממיתה, והגמרא שואלת שיהרג וישלם כופר כמו שהשור נהרג והבעלים משלמים כופר, ומתנבא דבי חזקיה לומדים רק שאם פטור במזיד מתשלומים פטור גם בשוגג. תוס'.

413 הגמרא בפ' החובל ששואלת, והא מיבעי ליה דלא תעביד ביה תרתי, לא תקח ממון ותקטליה אינה מדברת

שואלת הגמרא, ששור יהיה חייב לשלם ארבעה דברים מקל וחומר מאדם. מה אדם שאינו משלם כופר חייב ארבעה דברים, שור שמשלם את הכופר כל שכן שחייב בארבעה דברי? מבארת הגמרא, דורשים מהכתוב "וְאִישׁ פִּי יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ" איש בעמיתו ולא שור בעמיתו, למעט שור מארבעה דברים.

הספק אם רגל שדרסה הסתפקה הגמרא, מה הדין ברגל שדרסה ברשות הניזק על על התינוק משלם כופר תינוק. האם משלם כופר כמו בקרן מועדת אחרי שתיים ושלוש פעמים שמשלם כופר, וכך גם ברגל שמועדת מתחילתה משלם כופר. או שקרן מועדת משלם כופר, מפני שכוונתה להזיק, אבל ברגל שאין כוונתה להזיק, אינו משלם כופר⁴¹⁴. ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו, הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ונגח את בעל הבית ומת, השור בסקילה, ובעליו בין תם ובין מועד משלם כופר שלם, דברי רבי טרפון. ומניין לו כופר שלם בשור תם? משום שרבי טרפון סובר כרבי יוסי הגלילי⁴¹⁵ שאומר שתם משלם ברשות הרבים חצי כופר. ורבי טרפון לומד בקל וחומר מרגל, ששור תם ברשות הניזק משלם כופר שלם. ומכאן שיש כופר ברגל.

אמר רב שימי מנהרדעא, באמת התנא סובר שאין כופר ברגל, ולומד שקרן ברשות הניזק משלם כופר שלם, מניזקים של רגל. מה רגל שפטורה מתשלום ברשות הרבים, חייבת נזק שלם ברשות הניזק. קרן שחייבת ברשות הרבים חצי כופר כריה"ג, כל שכן שתהיה חייבת ברשות הניזק כופר שלם.

ונדחו דבריו וש"מ שיש כופר ברגל שואלת הגמרא, ולכאורה אפשר לפרוץ את הקל וחומר, שהרי חיוב נזק שלם ישנו גם באש, ואינו חומרא של רגל בלבד? אומרת הגמרא, שנלמד מטמון שפטור באש וחייב ברגל. מה רגל שפטורה לגמרי ברשות הרבים חייבת ברשות הניזק אפילו על הטמון, קרן שחייבת ברשות הרבים חצי כופר, קל וחומר שתהיה חייבת ברשות הניזק כופר שלם. שואלת הגמרא, והרי גם על כך ניתן לפרוץ, שהרי אף בבור חייבים על טמון, ואין זה חומרא ברגל בלבד? עונה הגמרא, שנלמד מבהמה שחייבת נזק שלם כשדרסה ושברה כלים, שאינם בבור. שואלת הגמרא, והרי גם אש חייבת על הכלים? עונה הגמרא שנלמד מכלים הטמונים שאינם באש. שואלת הגמרא, והרי אפשר לפרוץ מה לכלים טמונים שישנם באדם? אלא מכאן שלומדים מכופר של רגל, ולא מניזקין של רגל, וראייה שיש כופר ברגל, ונפשט הספק של הגמרא. אמר רב אחא מדיפתי לרבינא, אכן מסתבר שיש כופר ברגל. מפני שאם נאמר

בכופר אלא בממון אחר שהתחייב עם המיתה, והגמרא טעתה כמו הגמרא באלו נערות ששאלה על הדרשה של "ולא יהיה אסון", לא תקחו כופר לנפש רוצח למה לי. תוס'.

414 קשה שקרן שכוונתה להזיק חמורה יותר, ועוד הרי קרן שחייבת ברשות הרבים חמורה יותר. תוס'.

415 אבל אם ר"ט אינו סובר כריה"ג כיון שדין כופר חלוק מדין נזק א"א ללמוד ק"ו. תוס'.

שאינן כופר ברגל, והתנא לומד מניזקין של רגל אפשר לפרוך, מה לניזקין של רגל שישנם ברגל, אבל אין ללמוד לכופר שאינו ברגל. ומכאן שלומדים מכופר של רגל ולא מניזקין של רגל, ויש כופר ברגל⁴¹⁶.

משנה

אדם מועד לעולם, בין שוגג בין מזיד בין ער ובין ישן. סימא את עין חברו, שיבר את הכלים, משלם נזק שלם, אפילו כשעשה זאת בשוגג.

גמרא

מדייקת הגמרא, ממה שהמשנה סומכת את המקרה של סימא את עין חברו למקרה ששיבר את הכלים, ניתן להבין שמשווה ביניהם, כמו ששם אינו חייב בארבעה דברים אלא רק בנזק, כך כשסימא את עין חברו אינו חייב בארבעה דברים, אלא אם עשה זאת במזיד או קרוב למזיד⁴¹⁷.

אמר חזקיה, וכן שנה התנא דבי חזקיה, לומדים מהכתוב "פָּצַע תַּחַת פְּצָע", שחייב על שוגג כמזיד ועל אונס כרצון. ואין להקשות שהכתוב נדרש ללמד שחייב על צער במקום נזק⁴¹⁸, שממה שכתוב "פָּצַע תַּחַת פְּצָע" ולא כתוב "פָּצַע בְּפָצַע", ניתן ללמוד את שני הדברים⁴¹⁹.

היתה אבן בחיקו ולא הכיר בה ועמד ונפלה אמר רבה, היתה אבן מונחת בחיקו, ולא חייב בנזק ופטור מד' דברים בשבת פטור ידע שהיא שם ועמד ונפלה, חייב בנזק ופטור מארבעה דברים. שאף שאדם מועד לעולם, לא חייבים בארבעה דברים אלא כשחבל במזיד או קרוב למזיד. ולגבי חיוב שַׁבַּת פטור, משום שהתורה אסרה 'מלאכת מחשבת', ואין חייב קרבן חטאת אלא כשהאדם התכוון לעשות מלאכה אסורה בשבת, אלא ששגג במה שלא ידע שהיום שבת, או שלא ידע שמלאכה זו אסורה בשבת. אבל כשלא התכוון לעשות את המלאכה, פטור מקרבן.

לענין גלות פטור לענין עבד מחלוקתאם האבן נפלה על אדם ומת, פטור מגלות. משום ושב"ג וחכמים שבגלות כתוב "כֹּל מִבְּהַמֵּשֶׁבֶת בְּשִׁגְגָה", ורק כאשר היתה לאדם ידיעה בתחילה הוא נקרא שוגג⁴²⁰. ולענין חיוב שלשים שקלים של עבד, אם האבן נפלה על עין עבדו וסימאה אותה מחלוקת רבן שמעון בן גמליאל וחכמים. כמו ששנינו בברייתא, הרי שהיה רבו רופא ואמר כחול עיני וסימאה,

416 ורבה חולק על אביו בפרק שור שנגח ד' וה' ואומר שאינו משלם כופר מדבר לפי אותו התנא ואינו סובר כך. תוס'.

417 כמו שבפסוק "כי יריבון אנשים" ששם כתובים שבת וריפוי מדובר במזיד או קרוב למזיד. רש"י.

418 ומצער לומדים גם לחייב על ריפוי ושבט ובושת במקום נזק. תוס'.

419 אבל אין לומדים שיהיה חייב צער בשוגג מפני שבשוגג פוטרים כל מה שאפשר ולומדים את הפסוק שמרבה שוגג רק לנזק. תוס'.

420 מפני שבגלות כתוב שגגה פעמים רבות. אבל בחטאת חלב כתוב פעם אחת שגגה ואין צריכים שתהיה ידיעה בתחילה. תוס'.

חתור לי שיני והפילה שיחק באדון ויצא לחירות⁴²¹. רבן שמעון בן גמליאל אומר, לומדים מהכתוב "וְשַׁחֲתָהּ" שהעבד אינו יוצא לחירות עד שהאדון יתכוון לשחתה. ואם הוא ידע שהיתה בחיקו אבן ושכחה ועמד ונפלה, חייב בנזק ופטור בארבעה דברים⁴²². ולענין גלות חייב, משום שהיתה לו ידיעה בתחילה, ונקראת שגגה. ולענין שבת פטור, מפני שבשעת עשייתה אינה 'מלאכת מחשבת'! ולענין עבד, הדבר תלוי במחלוקת רשב"ג וחכמים.

ואם נתכוון לזרוק אבן למרחק שתי אמות, והאבן נזרקה למרחק ארבע אמות, חייב בנזק ופטור בארבעה דברים. ולענין שַׁבֵּת פטור, מפני שהתורה אסרה בשבת רק 'מלאכת מחשבת'! לענין גלות לומדים מהכתוב ואשר לא צדה, "וְאֶשֶׁר לֹא צָדָה" פרט למתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע, שבמזיד אינו נהרג ובשוגג גולה⁴²³. ולענין עבד, הדבר תלוי במחלוקת רבן שמעון בן גמליאל וחכמים.

נתכוון לזרוק ד' וזרק ח' ואם נתכוון לזרוק אבן למרחק ארבע אמות והאבן נזרקה למרחק שמונה אמות, חייב בנזק ופטור בארבעה דברים. ולענין שַׁבֵּת, אם אמר כל מקום שתרצה תנוח חייב, מפני שיש כאן 'מלאכת מחשבת' שנעשתה מחשבתו⁴²⁴ במעשהו. ואם לא אמר כך פטור, מפני שהתורה אסרה רק 'מלאכת מחשבת'! ולענין גלות, לומדים מהכתוב "וְאֶשֶׁר לֹא צָדָה", פרט למתכוון לזרוק ארבע וזרק שמונה⁴²⁵. ולענין עבד, הדבר תלוי במחלוקת רשב"ג וחכמים.

אמר רבה⁴²⁶, זרק כלי מראש הגג ואחר בא ושברו במקל, השני ששברו במקל פטור, מפני שהכלי היה עומד להשבר, וכמו שהוא שבר כלי שבור. ואמר רבה, זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות ובא אדם אחר וסלקם, או שהוא עצמו סלקם הזורק פטור. מפני שבשעה שזרק אותו חציו היו מופסקים, ולא עמדו לשבור את הכלי. ואפילו אם הוא עצמו סלקם פטור, מפני שהוא שבר את הכלים בגרמא⁴²⁷.

421 אפ' שחכמים לומדים מ'ושחתה' אם הושיט ידו למעי שפחה וסימא את עינו של הולד שפטור, י"ל שחכמים פטרו רק כשלא התכוון לשחתה וכשהתכוון לטובת העבד. תוס'.

422 אע"פ שהכיר בה ושכחה הוא שוגג ולא פשיעה. רש"י.

423 לפי הפירוש הראשון ברש"י הכתוב ממעט נתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע ממיתה וחייב גלות. לפי הפירוש השני ברש"י ולפי התוס' לומדים מכאן שהוא אינו גולה. ר' חננאל מפרש שאינו גולה מפני שהוא קרוב למזיד והגלות אינה יכולה לכפר לו.

424 אבל אם התכוון לזרוק שתים וזרק ארבע פטור אפ' כשאמר כל שתרצה תנוח מפני שלא היתה כוונתו למלאכה. רש"י.

425 שאינו גולה לפי התוס' ולפי הפירוש השני ברש"י, וגולה לפי הפירוש הראשון ברש"י.

426 גורסים רבה ולא רבא שהסתפק אם הולכים בתר מעיקרא או בתר תבר מגא. תוס'.

427 רש"י ותוס' אומרים מפני שהוא גרמא. הרי"ף אומר שרבה לשיטתו שאין דנים דין גרמא.